

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 19/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till ny för- mynderskapslagstiftning

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 oktober 1998 propositionen med förslag till ny förmynderskapslagstiftning (RP 146/1998 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att förvaltningsutskottet skall lämna utlåtande om frågan till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Markku Helin, justitieministeriet
- lagstiftningsrådet Leena Vettenranta, justitieministeriet
- konsultative tjänstemannen Jukka Aalto, inrikesministeriet
- äldre regeringssekreterare Petri Syrjänen, finansministeriet
- äldre regeringssekreterare Pia-Liisa Heiliö, social- och hälsovårdsministeriet
- yngre justitieombudsmannasekreterare Kaija Tanttinen-Laakkonen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- överinspektör Marita Höök, Dataombudsmannens byrå
- juristen Marja Enäjärvi, Folkpensionsanstalten FPA
- planeraren Päivi Pösö, befolkningsregistercentralen

- specialplaneraren Marja Pajukoski, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes
- medlemmen Mikael Lindholm, Riksomfattande handikapprådet
- vicehäradschef Outi Raitoaho, Finlands Kommunförbund
- sekreteraren för förmynderskapsnämnden Eeva-Liisa Ruso, Helsingfors stad
- tjänsteförmyndare Marja-Liisa Niuranen, Lahtis stad
- ombudsman Pirkko Karjalainen, Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl rf
- ombudsman Pirkko Lahti, Föreningen för mental hälsa i Finland
- hemtjänstdirektören Ritva Karinsalo, Mannerheims barnskyddsförbund
- juristen Tiina Saukkonen, Rädda Barnen r.f.
- organisationssekreterare Erika Vuorinen, Förbundet utvecklingshämning r.f.
- advokaten Eeva Saja, Finlands Advokatförbund r.f.
- professor Olli Mäenpää
- professor Kaarlo Tuori
- professor Pertti Välimäki.

Därtill har Rättsskyddscentralen för hälsovården, länsrätten i Mellersta Finlands län, Tavastehus magistrat, Bankföreningen i Finland, Statens

samorganisation, Kommunaltjänstemannaförbundet KTF, Kommunsektorns Fackförbund KAT r.f., Centralförbundet för Barnskydd r.f., Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Mielenterveyden Keskusliitto ry, Finlands Juristförbund r.f.,

Tingsrättsdomarna r.f., Suomen henkikirjoittajayhdistys ry, Virkaholhoojat ry och Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- och maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry lämnat skriftliga utlåtanden till utskottet.

PROPOSITIONEN

Propositionen

I propositionen föreslås en revidering av förmynderskapslagstiftningen. De viktigaste bestämmelserna om förmyndarverksamhet föreslås bli intagna i en lag om förmyndarverksamhet och i en lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten. Den gällande lagen angående förmyndarskap och lagen om anordnande av förmyndarskap i vissa fall föreslås bli upphävda. Vidare föreslår regeringen ändringar i flera andra lagar med bestämmelser angående omyndiga personer eller rättsverkningar av omyndighet.

I förslaget ersätts omyndigförklaring med begränsning av handlingsbehörigheten. En myndig persons handlingsbehörighet kan begränsas om denne inte förmår sköta sina ekonomiska angelägenheter samt om hans eller hennes förmögenhetsställning, försörjning eller något annat viktigt intresse äventyras på grund av detta. Innehållet i begränsningen fastställs av en domstol utifrån behoven i det enskilda fallet. I extrema fall kan en person omyndigförklaras precis som enligt gällande lagstiftning.

Begränsning av handlingsbehörigheten skall vara en åtgärd som kommer i fråga i andra hand. Ingens handlingsbehörighet får begränsas om hans eller hennes intressen kan tryggas i behörig utsträckning genom lindrigare åtgärder, till exempel genom att till stöd ordna en intressebevakare, det vill säga en person som är behörig att sköta vederbörandes angelägenheter.

Efterhandsövervakningen av egendomsförvaltningen effektiviseras genom att det till lagen fogas mer ingående bestämmelser om intressebevakarens bokförings- och redovisningsskyldighet och om granskning av redovisningen. Avvikande från den gällande lagen föreslås också att

den slutredovisning som intressebevakaren skall upprätta efter uppdraget måste lämnas in för granskning till förmyndarmyndigheten. Efter granskningen skall förmyndarmyndigheten dessutom lämna ett utlåtande om redovisningen till behöriga instanser.

Vidare föreslås att kommunernas förmyndarnämnder dras in. I stället skall magistraterna vara lokala förmyndarmyndigheter. I landskapet Åland är dock länsstyrelsen lokal förmyndarmyndighet.

Förmyndarmyndigheten skall övervaka intressebevakarnas verksamhet, bevilja intressebevakarna tillstånd att företa rättshandlingar på huvudmännens vägnar och att föra register över förmynderskapsfrågor. I vissa fall kan förmyndarmyndigheten dessutom förordna intressebevakare.

Tingsrätten kommer inte längre att ha några uppgifter inom förvaltningen av förmynderskap.

Uppdragen i anknytning till styrningen av förmyndarmyndigheten fördelas mellan justitieministeriet och inrikesministeriet. Justitieministeriet ansvarar för innehållet och utvecklandet av förmynderskapen. Däremot hör den administrativa ledningen av magistraterna, som är förmyndarmyndigheter, till inrikesministeriets förvaltningsområde. Dessutom svarar inrikesministeriet för budgetberedningen inom förvaltningsområdet.

Enligt förslaget till lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten är staten skyldig att se till att det inom ett visst geografiskt område finns ett tillräckligt antal kompetenta personer, allmänna intressebevakare, som kan ha hand om intressebevakaruppdrag. Magistraterna skall inom sitt verksamhetsområde se till att det finns intressebevakningstjänster

att tillgå. Om inte magistraten och kommunen avtalar om någonting annat skall kommunen sörja för att tjänster tillhandahålls inom kommunen. Kommunerna kan utföra intressebevakningen genom att inrätta en eller flera allmänna intressebevakartjänster eller intressebevakarbefattningar i arbetsavtalsförhållande eller lägga ut tjänsterna på offentliga eller privata producenter.

Om magistraten och kommunen kommer överens om att kommunen inte tillhandahåller intressebevakningstjänster eller att den tillhandahåller bara en del av tjänsterna, skall magistraten se till att någon annan offentlig eller privat sammanslutning tillhandahåller dem. Uppdraget får inte anförtros en sammanslutning vars övriga uppgifter kan äventyra en opartisk och korrekt intressebevakning. Magistraten måste enligt förslaget ingå avtal med sammanslutningen om tjänsterna.

Den som tillhandahåller intressebevakningstjänster får ersättning av statens medel enligt kriterier som fastställs av inrikesministeriet. När intressebevakaren är en allmän intressebevakare tillkommer rätten till arvode och ersättning enligt lagen om förmyndarverksamhet kommunen eller den sammanslutning som magistraten har ingått avtal med om intressebevakningstjänster.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 1999 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 december 1999. För åtgärder som verkställigheten av lagarna kräver bör avsättas åtminstone ungefär ett halvår från det att de har antagits och blivit stadfästa.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmän motivering

Inledning

Av de orsaker som nämns i propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet lagförslagen behövliga och lämpliga. Utskottet tillstyrker lagförslagen 3—22 utan ändringar och lagförslagen 1 och 2 med följande ändringar och anmärkningar:

Utskottet har granskat lagförslagen främst med avseende på administreringen av förmyndarverksamheten, förmyndarmyndigheternas uppgifter, förvaltningsförfarandet, registrering av intressebevakning, sekretess och tillgång till information samt säkerställande av intressebevakningstjänster. För att kunna bedöma dessa frågor har utskottet självfallet behövt få utredning också om de materiella bestämmelserna om förmyndarverksamhet. Utifrån redogörelsen har utskottet granskat vissa materiella lagstiftningsfrågor närmare men på en relativt allmän nivå.

Målen med reformen

Den gällande förmynderskapslagstiftningen härstammar delvis från slutet av 1800-talet. Det har

visat sig nödvändigt att modernisera lagen både när det gäller innehållet i förmyndarverksamheten och administrationen av den.

Det viktigaste målet med förmyndarverksamheten är att ta fram alternativ till omyndigförklaring. När en människas rätt att besluta om sina egna angelägenheter av tvingande skäl måste begränsas för att skydda henne själv, är målet enligt propositionen att i samtliga fall anpassa begränsningen till den berördas behov av skydd utan att inskränka beslutanderätten mer än nödvändigt. Utskottet vill understryka vikten av en välavvägd balans mellan personens behov av skydd och hans självbestämmanderätt. Att detta mål nås vid tillämpningen av lagstiftningen är därför av stor betydelse för om reformen skall lyckas eller inte.

Även i övrigt finner utskottet målen med propositionen befogade.

Synpunkter på de materiella reformerna

Utskottet finner det positivt att begreppsapparaten inom förmynderskapsrätten ses över för att människor med behov av den föreslagna lagstiftningen inte skall få en stämpel på sig i onödan.

Ordet omyndig ingår dock i propositionen. Utskottet har inte funnit något annat ord som tar hänsyn till alla olika aspekter på samma sätt som omyndig.

I den praktiska äldreomsorgen förekommer det att gamla människor inte längre helt har förmåga att bedöma omgivningens intentioner, framhåller utskottet. Intressebevakaren skall ha en stark ställning, adekvat utbildning och stor kompetens för att försök till att utnyttja gamla människor ekonomiskt skall kunna förhindras. Denna aspekt får större betydelse eftersom det är allt vanligare att gamla människor har stora inkomster och förmögenhet. Det som sägs ovan om intressebevakarnas behörighet gäller självfallet också alla intressebevakningsuppdrag och liknande situationer.

Utskottet uppmärksamgör lagutskottet på bevakningen av barns intresse i fall då det råder någon annan än en ekonomisk konflikt mellan ett minderårigt barn och dess vårdnadshavare. Detta kan förekomma till exempel när vårdnadshavaren på goda grunder misstänks ha gjort sig skyldig till mer eller mindre allvarliga lagvidriga förfaranden mot barnet.

Det är enligt utskottet självklart att intressebevakaren liksom förmyndarmyndigheterna i sina uppdrag i princip alltid hör sin huvudman när detta är möjligt. Förmyndarmyndigheten bör också vara skyldig att höra barn under 15 år med hänsyn till deras ålder och utvecklingsnivå. Vidare påpekar utskottet att det när en intressebevakare förordnas för en myndig person kan uppstå situationer, där det kan vara nödvändigt att också höra andra närstående än bara maken eller maken.

Vidare är det viktigt att komma ihåg att behovet av och omständigheterna kring intressebevakning kan variera ganska mycket. I praktiken omfattar intressebevakningen gamla människor i större utsträckning än andra grupper eftersom de på grund av sjukdom eller nedsatt fysisk eller psykisk funktionsförmåga inte själva är kapabla att bevaka sina intressen. I vissa fall är också barn under 18 år en frekvent grupp. Bland yrkesverksamma beror behovet av intressebevakning till största delen på handikapp, psykiska problem och allvarliga sjukdomar. Hjälp- och stödbeho-

vet varierar mycket i olika situationer. Domstolar, förmyndarmyndigheter och intressebevakare skall alla i sina egna uppdrag vara tillräckligt uppmärksamma på orsakerna till intressebevakningen och beakta vilken typ av hjälp och stöd som behövs, påpekar utskottet.

Vidare är det viktigt att samarbetet med social- och hälsovårdsmyndigheterna fungerar så väl som möjligt i förmyndarskapsfrågor. På denna punkt pekar utskottet också på vård- och omvårdnadsaspekter i intressebevakningen. Dessa aspekter har en underordnad roll i lagförslaget. Det är viktigt att lagförslaget styr förmyndarmyndigheterna mot rutiner som innebär att yttrande begärs av de kommunala social- och hälsovårdsmyndigheterna om den berördes förhållanden. Det är angeläget att skapa rutiner av detta slag vid en tidpunkt när administrationen av förmyndarverksamheten lyfts över på staten, längre bort från de omständigheter där klienterna lever.

Enligt propositionen har var och en rätt att från förmyndarskapsregistret få uppgifter om en viss person omfattas av intressebevakning, vem som är intressebevakaren, vilka uppgifter intressebevakaren har och om och på vilket sätt den berörda personens handlingsbehörighet begränsats. Utskottet menar att det är viktigt att dessa uppgifter finns tillgängliga för att en tredje part skall veta vem han skall kontakta i frågor som gäller huvudmannen. Det har ansetts vara ett betydande problem med den gällande lagen att uppgifter om huruvida en god man har förordnats och vem som i så fall är god man inte finns samlade någonstans på ett och samma ställe. Samtidigt har utskottet diskuterat om fri tillgång till uppgifter också kunde underlätta metodisk verksamhet i syfte att utnyttja den omyndigförklarade. Förvaltningsutskottet påpekar för lagutskottet att ett alternativ kan vara att uppgifter måste begäras skriftligen och eventuellt med en motivering.

Översynen av förmyndarskapsadministrationen

Översynen av förmyndarverksamheten avser att effektivisera administrationen med beaktande av de krav som rättssäkerheten ställer. Förmyndarnämnderna har haft mycket små möjligheter att

övervaka förmyndarverksamheten. De har inte heller haft tillgång till adekvat expertis i sina uppdrag. Därtill är det ett faktum att den övriga förvaltningen inte i någon större utsträckning har kunnat hjälpa förmyndarnämnderna i deras arbete.

På många viktiga punkter är förmyndarverksamheten liktydig med att garantera rättssäkerheten. Kravet på styrning av samordnade rutiner för rättssäkerhetsuppdrag av detta slag talar för att förmyndarverksamheten skall lyftas över på staten. Statlig styrning av ett kommunalt åtagande skulle inte kunna ordnas helt utan problem med avseende på den kommunala självstyrelsen.

I propositionen föreslås att de uppgifter som innehas av de kommunala förmyndarnämnderna och vissa andra uppdrag inom den nya tillståndsförvaltningen flyttas över på magistraterna, som inrättades i samband med lokalförvaltningsreformen. På Åland skall länsstyrelsen vara den lokala förmyndarmyndigheten. Underrätterna kommer inte längre att ha hand om administrationen av förmyndarverksamheten i någon som helst form.

Enligt propositionen är justitieministeriet ansvarigt för innehållet i och utvecklandet av förmyndarverksamheten. Justitieministeriet skall hädanefter bland annat utfärda föreskrifter i fråga om rättssäkerheten inom förmyndarverksamheten.

Magistraterna ingår i inrikesministeriets förvaltningsområde. Inrikesministeriet ansvarar därför för den administrativa styrningen och utvecklandet av förmyndarmyndigheterna. Administrativt sett är magistraterna också underställda länsstyrelserna. Sammanlagt 24 magistrater är enheter inom häradsämbetena. Vidare är 13 magistrater fristående myndigheter. Magistraterna har 34 huvudkontor och 21 serviceenheter, som tillhandahåller all magistratsservice. Magistraterna verkar inom ett eller flera härad. Därtill tillhandahåller häradsämbetena och medborgarkontoren bastjänster inom denna sektor.

Reformen lyfter också fram behovet av bredare samarbete mellan myndigheterna och bättre samordning eftersom flera myndigheter har hand om förmyndarfrågor. Utskottet anser att ansvarsfördelningen mellan justitieministeriet och

inrikesministeriet har skrivits in tillräckligt ingående i lagen. Samarbetet mellan ministerierna ingår som ett naturligt element i statsförvaltningen. Bestämmelser om samarbetet finns också i reglementet för statsrådet.

Enligt lagförslaget skall en intressebevakare förordnas av en domstol eller magistraten. Magistraten kan förordna en tillfrågad till intressebevakare för en person som förmår förstå sakens betydelse och ger sitt samtycke till detta. Om ansökan inte kan bifallas måste frågan på begäran av den sökande hänskjutas till tingsrätten. Inskränkningar i handlingsbehörigheten skall däremot alltid avgöras av en domstol. I övrigt skall magistraten utreda om det är motiverat att förlänga uppdraget och om detta är nödvändigt, anhålla hos domstolen om att uppdraget upphör. Utskottet finner det lämpligt att magistraten avgör ansökningar som inte hänför sig till rättssäkerhetsfrågor eller som inte av andra orsaker kräver avgörande i domstol.

Enligt förslaget skall alla tillståndsfrågor i samband med förmyndarverksamhet avgöras av magistraten. Intressebevakare förordnas och tillstånd eller bemyndigande i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet avgörs på förslag av förmyndarmyndigheten. Utskottet finner det nödvändigt att bara personer med juridisk utbildning får rätt att förordna intressebevakare samt bestämma om tillstånd och bemyndiganden. Om det inte anses nödvändigt att ta in en bestämmelse om detta i lag bör frågan regleras i förordning.

Efterhandskontrollen av egendomsförvaltningen effektiviseras genom att den nya lagen innefattar mer detaljerade bestämmelser om intressebevakarens bokförings- och redovisningsskyldighet samt om revision. Om det är nödvändigt kan intressebevakaren befrias från redovisningsskyldigheten för en viss tid eller tills vidare exempelvis på grund av att huvudmannen inte har så stor egendom. När intressebevakningsuppdraget upphör och slutredovisning har gjorts skall redovisningen granskas av förmyndarmyndigheten. Förmyndarmyndigheten skall dessutom lämna ett utlåtande om redovisningen. Övervakningen av hur huvudmannens egendom förvaltas kan också ordnas så att magistraten för-

ordnar intressebevakaren att för förmyndarmyndigheten lägga fram en plan för förvaltning och användning av egendomen. För att effektivisera sin kontroll har magistraten rätt att tillgripa administrativa tvångsmedel och hot om vite eller tvångsutförande. Magistraten skall dessutom föra register över förmyndarärenden. Utskottet påpekar i detta sammanhang att magistraterna måste ha tillräcklig sakkunskap för att kunna vara förmyndarmyndighet med hänsyn till att exempelvis huvudmannens egendom kan bestå av inkomster från investeringar, dvs. avkastning- en från en s.k. aktieportfölj.

Tanken bakom den gällande förmynderskaps- lagen att det allmänna i sista hand skall se till att det finns intressebevakningstjänster är fortfarande aktuell. Den ökade rörligheten bland människor för med sig att gamla allt mer sällan har en anhörig på sin hemort som kan ta hand om in- tressebevakningen. Den relativa och kvantitativa ökningen inom de äldre åldersklasserna har sam- ma effekt. Man kan i allt mindre utsträckning räkna med att nästa generation, som också håller på att åldras, förmår eller kan ta ansvar för in- tressebevakningen av sina föräldrars angelägen- heter. Det kommer således i framtiden att finnas ett allt större behov av en intressebevakningsin- stitution som motsvarar det gällande tjänsteför- myndarsystemet.

Enligt den föreslagna lagen skall staten ta över ansvaret för intressebevakningstjänster. Magi- straterna skall inom sitt verksamhetsområde se till att det finns intressebevakningstjänster men det är ändå i första hand kommunerna som har huvudansvaret för att tillhandahålla dem.

Om magistraten och kommunen tillsammans anser att det av en eller annan orsak inte är möjligt eller lämpligast att kommunen tillhand- håller intressebevakningstjänster eller att kom- munen inte kan tillhandahålla alla nödvändiga tjänster, skall magistraten se till att tjänster till- handahålls. Magistraten kan då ingå avtal med någon annan offentlig eller privat sammanslut- ning om tjänsterna. Utskottet finner det viktigt att det noga övervägs om en sammanslutning har tillräckliga resurser och relevant expertis för att tillhandahålla högkvalitativa intressebevak- ningstjänster.

Vid utfrågningen av sakkunniga föreslogs ett centraliserat förfarande, som innebär att sam- manslutningens förutsättningar att på behörigt sätt och med iakttagande av huvudmannens rättssäkerhet tillhandahålla intressebevaknings- tjänster. Den tanken har kastats fram att avtal om produktion av tjänster skall kunna ingås bara med sådana sammanslutningar som har tagits med i justitieministeriets förteckning över dem som tillhandahåller intressebevakningstjänster. Därtill har det föreslagits att ett särskilt allmänt godkännandeförfarande för intressebevakare kunde tillämpas när tjänsterna tillhandahålls av någon annan offentlig eller privat sammanslut- ning än kommunen. Magistraten skulle vara be- hörig myndighet.

Utskottet anser att intressebevakningstjänster bör finnas tillgängliga på det lokala planet och nära dem som är i behov av tjänsterna. Därför är det lämpligt att den magistrat som är ansvarig för att intressebevakningstjänster tillhandahålls un- dersöker en sammanslutnings behörighet att till- handahålla tjänster inom ett visst område. Ut- skottet menar att ministeriet sannolikt inte har bättre sakkunskap än expertisen på det lokala planet i detta fall. Tanken att magistraten skall vara kapabel att utöva tillsyn över den allmänna intressebevakarens behörighet med beaktande av olika typer av egendom och även i övrigt varie- rande behov av intressebevakning, är enligt ut- skottet i och för sig värd att understödjas. Däre- mot är det sannolikt inte helt nödvändigt att komplettera lagen på denna punkt, eftersom det i avtalet kan skrivas in till exempel att den som tillhandahåller tjänster skall ge magistraten möj- lighet att lämna utlåtande om en persons behö- righet att tjänstgöra som allmän intressebevaka- re.

Effekter i fråga om organisation och personal

Beträffande effekter i fråga om organisation och personal hänvisar utskottet till propositionen. Beräkningar visar att magistraterna på grund av reformen behöver nya arbetsinsatser motsvaran- de sammanlagt cirka 145 årsverken. För att den befintliga expertisen inom förmyndarverksam- heten också i framtiden skall kunna utnyttjas är det enligt utskottet viktigt att magistraterna i

mån av möjlighet anlitar personal som tidigare har haft hand om förmyndarskapsfrågor i kommunerna. Reformen bör också lägga stor vikt vid att de anställda inom det kommunala förmyndarskapsväsendet får fortsatt anställning. Om kommunerna tillhandahåller intressebevakningstjänster själva bör det utredas om personal kan föras över till dessa uppdrag. Om personal till följd av reformen förs över till någon annan arbetsgivare än kommunen, är det viktigt att personalen får behålla sina tidigare anställningsvillkor.

Med hänsyn till en lyckad verkställighet är det nödvändigt att magistraterna kan sköta sitt nya uppdrag effektivt och med stor sakkunskap. I sitt utlåtande (FvUU 13/1998 rd) om budgetpropositionen för 1999 (RP 105/1998 rd) framhåller förvaltningsutskottet att moment 26.06.21 bör ökas med 3 miljoner mark för engångsutgifter i samband med förmyndarskapsreformen för att säkerställa verkställigheten. Engångsutgifterna går bland annat till inventarier, utbildning, information och det nya riksomfattande förmyndarskapsregistret.

Uppföljning

Målen med reformen, de föreslagna materiella bestämmelserna för förmyndarverksamheten och de administrativa lösningarna innebär en relativt stor omställning jämfört med situationen nu. Resultaten av reformen är beroende av hur verkställigheten utfaller. Därför är det enligt utskottet viktigt att verkställigheten följs upp.

Detaljmotivering

1. Lag om förmyndarverksamhet

64 §. Paragrafen har bestämmelser om ett riksomfattande förmyndarskapsregister i syfte att övervaka intressebevakarna och trygga tredje mans rätt. Av 2 och 3 mom. framgår att registerförare är dels den förmyndarmyndighet som svarar för uppdateringen av registret och ger ut uppgifter, dels Befolkningsregistercentralen som svarar för registrets allmänna funktioner och samordningen av dem. Utskottet anser dock att registerförarna bör anges tydligare än vad fallet är i lagförslaget. Därför föreslår utskottet att den

första meningen i 64 § 1 mom. godkänns med följande lydelse: "Registret över förmyndarskapsärenden är ett riksomfattande register som förs av förmyndarmyndigheterna och befolkningsregistercentralen för övervakningen av intressebevakarna samt för tryggnad av tredje mans rätt."

Enligt 8 § 1 mom. regeringsformen stadgas det närmare i lag om skydd för personuppgifter. I sitt utlåtande GrUU 18/1998 rd anser grundlagsutskottet att åtminstone innehållet i de registrerade personuppgifterna samt frågan om i vilken utsträckning de skall regleras och hur ingående på lagnivå hör till de frågor som bör regleras utifrån 8 § 1 mom. regeringsformen.

Personuppgifter ingår i förvaltningsutskottets kompetens och utskottet anser att det måste framgå noggrannare av lagen vilka uppgifter förmyndarskapsregistret får innehålla. Utskottet tillägger samtidigt att det genom förordning kan utfärdas exaktare och kompletterande bestämmelser om uppgifterna i registret, förutsatt att lagtexten ger tillräckligt tydlig information om vad som skall regleras genom förordning. Med avseende på sakens natur, registrering av personuppgifter, anser utskottet emellertid att utgångspunkten bör vara att skyddet för personuppgifter regleras i detalj redan i lagen.

Enligt vad utskottet har erfarit kan det mer i detalj redogöras för vilka uppgifter som kommer att ingå i förmyndarskapsregistret först när registret är färdigplanerat. Därför kan exakta bestämmelser om uppgifterna i registret föreskrivas med den exakthet som krävs först genom förordning. Avsikten är att en förordning skall utfärdas i augusti 1999. Dataadministrationen inom förmyndarverksamheten kommer att bestå av förmyndarskapsregistret, magistraternas kontrollsystem och magistraternas akter. Vilka uppgifter det är relevant att ta in i registret och vilka lämpligast kan förvaras i kontrollsystemet eller akterna beror delvis på vad som är ändamålsenligt tekniskt sätt. Utskottet framhåller att bestämmelsen bör formuleras så att den indikerar vilka uppgifter som får föras in i registret. Vilka uppgifter av de tillåtna som sedan skall registreras föreskrivs genom förordning.

Med hänvisning till det ovan stående anför

förvaltningsutskottet att 64 § 1 mom. bör ändras för att identifieringsuppgifter och kontaktinformation om intressebevakaren och hans huvudman skall få föras in i registret. Därtill får registret innehålla uppgifter om begränsningar av en persons handlingsbehörighet, innehållet i en begränsning av handlingsbehörigheten, intressebevakarens uppdrag och kriterierna för förordnandet, egendomsförteckning, tidpunkten för när redovisnings- och vårdförvaltningsplanen har utfärdats och granskats, beslut om tillstånd enligt 34 § och åtgärder av förmyndarmyndigheten i enlighet med 57 och 60 §.

Vidare framhåller utskottet att registret också får innehålla sådana för registrets användningsändamål behövliga uppgifter som inte är personuppgifter. Exempel på detta är information om vilken förmyndarmyndighet som utövar tillsyn över eller tidigare har utövat tillsyn över intressebevakarens verksamhet.

I 64 § 2 och 3 mom. ingår bestämmelser om Befolkningsregistercentralens och förmyndarmyndighetens uppgifter när det gäller registrering. För att förtydliga arbetsfördelningen anser utskottet att en mening med följande lydelse bör fogas till 64 § 2 mom.: ”Rättelse av en uppgift i registret skall yrkas hos den förmyndarmyndighet som utövar tillsyn över den berörda intressebevakarens uppdrag.” Detta visar entydigt att yrkan på rättelse kan anföras hos Befolkningsregistercentralen, som i övrigt inte uppdaterar uppgifterna i registret. Vidare framhåller utskottet att passusen ”samt för de övriga allmänna åligganden som ankommer på registerföraren” bör strykas i 64 § 3 mom.

67 §. För tydlighetens skull föreslår utskottet att slutet av 67 § 2 mom. får följande lydelse: ”enligt vad som särskilt bestäms”. Avsikten är att lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/1951) och personregisterlagen (471/1987) alternativt en ny lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet och personregisterlagen skall tillämpas på rätten att få uppgifter.

90 §. Skyldigheten att lämna uppgifter och utredningar i 90 § gäller enligt 1 mom. inte yrkesutbildad personal inom hälso- och sjukvården som är självständiga yrkesutövare eller serviceprodu-

center inom socialvården som är privata yrkesutövare, påpekar utskottet. Det är enligt utskottet nödvändigt att dessa omfattas av skyldigheten att lämna utredning. Vidare anser utskottet att 90 § 1 mom. bör kompletteras med att en självständig yrkesutövare inom hälso- och sjukvården och en privat producent av socialvård är skyldiga att utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna ut de uppgifter och utredningar, som är nödvändiga för att avgöra ett anhängiggjort ärende, till förmyndarmyndigheten och domstolarna.

91 §. Paragrafen föreskriver rätt att anmäla om personer i behov av intressebevakning till förmyndarmyndigheterna. Var och en som har fått vetskap om att någon uppenbarligen är i behov av intressebevakning kan anmäla detta till förmyndarmyndigheten. Paragrafen avser att säkerställa att de som är i behov av intressebevakning också kommer i åtnjutande av intressebevakning och att eventuellt missbruk, det vill säga att den berördes tillstånd utnyttjas på ett otillbörligt sätt, kan utredas. Å ena sidan är det viktigt att anmälningar kan göras, å andra sidan är det lika viktigt att anmälningsrätten inte missbrukas.

Vid utfrågningen av de sakkunniga påpekades det att advokater är skyldiga att vara lojala mot sina huvudmän. Samtidigt föreslogs att paragrafen preciseras så att den inte gäller advokater eller andra rättegångsombud.

Utskottet framhåller att 91 § inte förpliktar någon att anmäla ett behov av intressebevakning utan bara gör detta möjligt. Advokaterna kan således, om de vill, alltså hålla sig till principen att de inte gör någon anmälan mot huvudmannens vilja. Skillnaden vore bara att lagen inte föreskriver någon skyldighet att låta bli att anmäla. Lojalitetsprincipen är en mångbottnad fråga i detta fall. Om huvudmannen inte är kapabel att sköta sina saker själv och advokaten i anknytning till någon fråga, som inte har med uppdraget att göra, lägger märke till att huvudmannens oförmåga att förstå saken utnyttjas, kan han med hänvisning till lojalitetsprincipen försvara synpunkten att missbruket inte får fortgå. Enligt paragrafen gäller rätten att göra en anmälan när någon uppenbarligen är i behov av intressebevakning. Bestämmelsen förutsätter således att en

anmälan skall ligga i den berörda personens intresse. Den kan följaktligen inte tolkas så att den ger en advokat eller någon annan person rätt att ”ange” någon, om detta inte är förenligt med den som anmälningen gäller. Utskottet påpekar endast denna sak utan att egentligen ta ställning till hur frågan skall lösas.

92 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt för anställda inom förmyndarverksamhet. Utskottet anser att myndigheternas tystnadsplikt inte får vara mer inskränkt än den är i den allmänna lagstiftningen. Utskottet hänvisar här till propositionen med förslag till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet samt till lagar som har samband med den (RP 30/1998 rd), som för närvarande behandlas av riksdagen. Förvaltningsutskottet framhåller att 92 § bör kompletteras med ett nytt 2 mom. enligt följande: ”Tystnadsplikten i 1 mom. begränsar inte den tystnadsplikt för myndighetspersoner som föreskrivs i någon annan lag.”

På grund av ändringen blir 2 mom. i propositionen 3 mom. I början av momentet hänvisas dessutom till det nya 2 mom.

2. Lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten

3 §. *Intressebevakningstjänster som produceras av sammanslutningar.* Kommunerna inom en magistrats verksamhetsområde svarar för att intresse-

bevakningstjänster tillhandahålls antingen ensamma eller i samarbete med andra kommuner i enlighet med kommunallagen. I andra hand kan tillgången till intressebevakningstjänster säkerställas genom avtalsarrangemang enligt 3 §. Enligt 2 § kan avtal komma i fråga om kommunen och magistraten tillsammans kommer överens om detta.

Enligt 3 § har magistraterna rätt att ingå avtal om intressebevakningstjänster med någon privat eller offentlig sammanslutning, när kommunen inte står för tjänsterna eller bara tillhandahåller en del av dem. Utskottet förordar en precisering av 1 mom. Bestämmelsen bör tydligare ange att kommunen inte kan vägra stå för intressebevakningstjänster utan ett avtal mellan magistraten och kommunen.

Utlåtande

På grundval av det ovanstående anför förvaltningsutskottet vördsamt

att lagförslagen 3—22 bör godkännas utan ändringar, och

att lagförslagen 1 och 2 i övrigt bör godkännas i enlighet med propositionen utom att 64, 67, 90 och 92 i det första lagförslaget samt 3 § i det andra lagförslaget godkänns med följande lydelse:

1.

Lag om förmynderskap

64 §

Registret över förmyndarskapsärenden är ett riksomfattande register som förs av förmyndarmyndigheterna och befolkningsregistercentralen för övervakningen av intressebevakarna samt för tryggnad av tredje mans rätt. I registret får identifieringsuppgifter och kontaktinformation om intressebevakaren och dennes huvudman föras in. Därtill får registret innehålla uppgifter om begränsning av en persons handlingsbehörighet, begränsningens innehåll, intressebevakarens upp-

drag och kriterierna för förordnandet, egendomsförteckningen, lämnande och granskning av redovisning och vårdplan, beslut om i 34 § avsett tillstånd samt om förmyndarmyndigheternas åtgärder i enlighet med 57 och 60 §. Därutöver får uppgifter som är nödvändiga för registrets användningsändamål men som inte är personuppgifter föras in i registret.

Förmyndarmyndigheten svarar för uppdateringen av registret med avseende på de intressebevakaruppdrag som den utövar tillsyn över. För-

myndarmyndigheten beslutar om utlämnande av uppgifter ur registret. *Korrigerig av en uppgift i registret skall yrkas hos den förmyndarmyndighet som utövar tillsyn över den berörda intressebevakarens uppdrag.*

Befolkningsregistercentralen svarar för registrets allmänna funktioner och koordineringen av den (*utesl.*).

(4 mom. som i RP)

67 §

(1 mom. som i RP)

Var och en har rätt att enligt vad som särskilt bestäms (*utesl.*) få veta vilka uppgifter om honom eller henne själv som har registrerats i registret över förmynderskapsärenden.

(3 och 4 mom som i RP)

90 §

Statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligrättsliga samfund, Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddscentralen, pensionsstiftelser och övriga pensionsanstalter, försäkringsanstalter, banker och övriga penninginstitut (*utesl.*), verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och privata producenter av social-

vård är skyldiga att utan hinder av sekretessbestämmelserna på begäran lämna förmyndarmyndigheterna och domstolarna de uppgifter och utredningar som är nödvändiga för att dessa skall kunna avgöra ärenden som är anhängiga.

(2 och 3 mom. i RP)

92 §

(1 mom. som i RP)

Tystnadsplikten enligt 1 mom. begränsar inte den tystnadsplikt för personer verksamma inom myndigheter som föreskrivs i någon annan lag. (Nytt 2 mom.)

Det som bestäms i 1 och 2 mom. hindrar inte att uppgifter lämnas till

1) statliga eller kommunala myndigheter eller till någon annan person för fullgörande av åligganden enligt denna lag,

2) åklagar- och polismyndigheter för utredning av brott,

3) en domstol, om detta är nödvändigt för behandling av ett ärende som avses i denna lag, eller till

4) den som med stöd av lag har rätt att få vetskap om saken.

(3 mom. som 2 mom. i RP)

2.

Lag

om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten

3 §

Intressebevakningstjänster som produceras av sammanslutningar

Om magistraten och kommunen har avtalat att kommunen inte producerar intressebevakningstjänster eller att kommunen producerar endast en

del av de behövliga tjänsterna, skall magistraten se till att någon annan för uppgiften lämplig offentlig eller privat sammanslutning producerar tjänsterna. Produktionen av tjänsterna får emellertid inte anförtros en sammanslutning vars övriga uppgifter kan äventyra en opartisk och tillbörlig skötsel av intressebevakningen.

Helsingfors den 25 november 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
vordf. Kaarina Dromberg /saml
medl. Ulla Juurola /sd
Timo Järvilahti /cent
Reijo Kallio /sd
Toimi Kankaanniemi /fkf
Juha Karpio /saml
Valto Koski /sd

Pehr Löf /sv
Hannes Manninen /cent
Tuija Pohjola /sd
Iivo Polvi /vänst
Veijo Puhjo /vgr
Erkki Pulliainen /gröna
Aulis Ranta-Muotio /cent.

